

İslam İlimlerinde Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Recep ARDOĞAN (editör), Mehmet Birsin, Ahmet Çelik, Ahmet Öz, Veysel Kasar, Fahri Hoşab, Halit Çil, Klm Yayınları, Kahramanmaraş, 2020, 328 sayfa

Fatma GÖZÜBÜYÜK*

Günümüzde araştırma yöntem ve teknikleri alanında birçok kitap ve makale kaleme alınmıştır. Bunların her biri kendine özgü niteliklere sahiptir. İslami ilimler de özgün birer ilim dalıdır. İslam ilimlerinin kendine özgü konusu, gayesi, metodolojisi ve terminolojisi vardır. Tanıtımını yaptığımız kitap genel olarak araştırmacılara; özel olarak Temel İslam Bilimleri alanında araştırma yapanlara önerilerde bulunmakta ve bir araştırmanın başından sonuna kadar hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı hususunda bilgi vermektedir.

Bu kitabı diğer araştırma teknikleri kitaplarından ayıran husus, İslam ilimleri alanında çalışan akademisyenlere, araştırma sürecinde rehberlik edecek kapsamlı bilgiler sunmasıdır.

Editör, bu eseri kaleme alma amaçlarını lisans ve lisansüstü bireylere bilimsel araştırmalarında kılavuzluk etmek olarak açıklamıştır. Bu eser İslam ilimlerinin çeşitli alanlarında ihtisas yapmış ilim adamlarının, alanlarıyla ilgili bilgi, tecrübe ve uygulamaya ilişkin tavsiyelerini de içermektedir.

Kitabın kaynakça kısmı zengin olmakla birlikte dili sade ve anlaşılırdır.

Kitap, sadece İslam ilimleriyle sınırlı değildir. Sosyal bilimler alanında araştırma yapanlar da bu kitaptan faydalanabilirler. Çünkü ilk üç bölüm sosyal bilimlere özgü içeriklere sahiptir.

Kitap; önsöz, giriş ve dokuz bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, bilginin ve bilimin önemine, ilmin fitrî bir ihtiyaç olduğuna değinilmiştir. Ayrıca İslam'ın ilme verdiği değer çeşitli ayetlerle desteklenerek açıklanmıştır.

* Lisansüstü Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Dalı, Kelam Bilim Dalı, gzbyk.maras@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4684-8360, Book Review/Kitap İncelemesi, Received/Geliş Tarihi: 28.12.2020, Accepted/Kabul Tarihi: 28.01.2021, Published/Yayım Tarihi: 21.03.2021.

Eserin birinci bölümünde ilmî araştırmanın temel özellikleri olan, sistematiklik, özgünlük, objektiflik gibi ilkelere değinilmiştir.

İkinci bölümde ise akademik etiğin bir kuralı olan kaynak gösterim metotlarına yer verilmiş, intihalden kaçınmak için dikkat edilecek kurallar açıklanmıştır. "Akademik yayımlarda, yararlanılan kaynaklar neden dipnotlarda ve kaynakça kısmında gösterilir? Dipnotlarda, atıfta bulunulan eserlerle ilgili hangi bilgiler yer alır? Kaynakça hazırlanırken hangi kurallara uyulur?" gibi soruların yanıtı verilmiştir. Araştırmacıların işini kolaylaştıracak bazı pratik bilgilere de Recep Ardoğan tarafından kaleme alınan bu bölümde yer verilmiştir.

"Bilimsel Araştırma Türleri ve İzlenecek Yollar" başlıklı üçüncü bölüm ise Ahmet Çelik tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde, yazım öncesi süreçte neler yapılmalı, planlama nasıl olmalı, konu seçiminde nelere dikkat edilmeli gibi sorulara yanıtlar verilmiştir. Konuyu tespit ve sınırlandırma, araştırma yönteminin belirlenmesi, veri toplama, veri analizi ve yorumlama gibi süreçlere dikkat çekilmiş; bir tezin, bir makalenin veya bir bildirinin içermesi gereken bölümlere yer verilmiştir.

Kitap, dördüncü bölümden sekizinci bölüme kadar İslami ilim dallarından Kelâm, Fıkıh, Hadis, Tefsir ve İslam Tarihi alanlarını ele alarak, her bir alana özgü araştırma yöntem ve tekniklerinin usullerini açıklamıştır.

Dördüncü bölüm kelâm ilmiyle ilgilidir. Veysel Kasar ve Recep Ardoğan'ın birlikte hazırladıkları bu bölümde, kelimelerin ana hatları kısaca özetlenmiş; kelimelerin ortaya çıkışı, diğer İslami ilimlerle ilişkisi açıklanmıştır. Ardından Kelâm ilminde araştırma konularına yer verilmiştir. Yazarlar, bu bölümde kelâm araştırmalarında kullanılan yöntemleri şöyle zikretmektedir: "Başta kelâm olmak üzere, İslam ilimlerindeki araştırmalarda temelde yorumlayıcı yöntem kullanılır. Bu yöntem okuma, metni anlamada dil kuralları ve lügat bilgisi yönünden inceleme, semantik tahlil, bağlam incelemesi, akıl yürütme, sonuç çıkarsama, yorumlama ve değerlendirmeye dayalıdır." Kitapta Kelâmın, klasik kelâm, güncel sorunlar ve çağdaş kelâm, kelâm tarihi gibi konularda araştırma yapacaklara önerilerde bulunulmuştur.

Mehmet Birsin tarafından kaleme alınan beşinci bölümde, fıkıh ilminin tanımına ve mahiyetine ilişkin açıklamalardan sonra bu ilmin kaynaklarına, yöntemlerine ve fıkıh alanında araştırma konularına yer verilmiştir.

Altıncı bölüm ise Fahri Hoşab tarafından telif edilmiş olup, hadis ilminin tanıtımından sonra hadis araştırması ve kaynaklar başlığı adı altında bu alanda çalışan araştırmacılara katkı sunacak nitelikli ve detaylı bilgiler verilmiştir. Bir hadis râvisine ilişkin araştırmanın nasıl yapılacağı, hadis alanında ne gibi konular, bu konularda başlıca hangi eserler bulunduğu, hadislerde konu aramasında nelere dikkat edileceği gibi soruların yanıtı bu bölümde bulunmaktadır. Yine bu bölümde hadis taraması ve araştırması yaparken izlenecek yollara ve kaynakları verimli kullanmayı sağlayan kurallara yer verilmiştir. Altıncı bölümün önemli bir özelliği de günümüzde giderek daha önemli hâle gelen elektronik kaynaklarda hadis araştırmasının nasıl yapılacağına, hadis programlarının nasıl kullanılması gerektiğine, bu programların neler olduğuna ve özelliklerine ilişkin veriler içermesidir. Yazar, tüm bu bilgileri ekran resimleri ve grafiklerle birlikte vererek araştırmacıların bu programları daha iyi kullanmasına olanak sağlamıştır.

Yedinci bölümde tefsir ilmindeki araştırma yöntemlerinden bahsedilmiştir. Ahmet Öz'e ait bu bölümde de tefsir alanında araştırma yapacak kişilere konu seçimi, kaynak taraması, veri analizi gibi konularda neler yapılabileceğine dair bilgiler verilmiştir. Eserde çeşitli tefsir kaynaklarına yer verilerek araştırmacıya kolaylık sağlanmıştır. Ayrıca, bölümün sonunda genç akademisyenlere örnek olmak üzere alanla ilgili örnek bir araştırma ve tez planı verilmiştir.

Sekizinci bölümün konusu tarih araştırma yöntemleridir. Halit Çil tarafından yazılan bu bölümde, ilk olarak tarih ilminin tanımı ve kapsamı konu edilmiştir. Bir tarih araştırması yapılırken nasıl bir yol izlenebileceği ele alınmış; genel bir tarih araştırma yol haritası verildikten sonra İslam tarihi alanında araştırma yaparken nelere dikkat edileceği anlatılmıştır. İslam tarihinin bir ilim olarak gelişimi, mahiyeti ve özelliklerinden bahsedildikten sonra İslam tarihi kaynaklarına yer verilmiştir. Bölümün sonunda araştırmacılara geniş ölçüde fayda sağlayacak şekilde, ayrıntılı okumalar için bir kaynakça konulmuştur.

Son bölüm olan ve yine Halit Çil tarafından telif edilen dokuzuncu bölümde modern araştırma yöntemleri ele alınmıştır. Dijital ortamda fişleme nasıl yapılır, hangi programlar kullanılır türünden sorulara cevaplar verilmiştir. Dijital ortamdaki

bazı programların (el-Mektebetü's-Şâmile, Cevâmiu'l-Kelim, Kütüb-i Sitte gibi) isimlerine ve görsellerine yer verilmiştir. Bunlara ek olarak çevrimiçi veri tabanları hakkında okuyucuya doyurucu bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde örnek ve detaylı bir tez önerisinin bulunması da lisansüstü öğrenciler için oldukça yararlıdır.

Kitabın araştırma yöntem ve teknikleri, Kalam, Fıkıh, Hadis, Tefsir ve İslam Tarihi gibi konuları içerdiğinden yukarıda bahsetmiştik. Bunlara ek olarak din ve felsefe bilimlerini de esere eklemek yerinde olacaktır. Bu sayede ilahiyat alanındaki tüm araştırmacılar bu eserden faydalanabilirler.

Araştırmacılar için bir başucu kitabı niteliğindeki bu eseri hazırlayan hocalarımız ilim dünyasına yaptıkları katkıdan dolayı teşekkürü hak etmektedirler.